

[Porozumění druhému, smysluplnost jednání druhého člověka]

79/015 (791210-3)

V rozhovoru s Dr. Megglem z Řezna, který stručně poreferoval o své páteční přednášce (7. 12.) - bylo to v neděli 9. 12. u nás - jsem udělal dvě poznámky, na něž v tom okamžiku nereagoval v jejich hloubce, nýbrž jen na povrchu. V první poznámce jsem poukázal na to, že např. v živočišné říši také musí třeba liška v jistém smyslu „interpretovat“ chování myši nebo zajíců, že i tam se musí spoléhat na to, že se budou chovat „konvenčně“, že nevybočí z běžných kolejí apod. Teprve když odlišíme tuto rovinu také v samotném lidském chování, budeme schopni určit blíže, co je vskutku lidské. Nato poukázal dr. Meggle na vědomý záměr, kterým je lidské jednání vždy vyznačeno. Vyšel jsem tedy z toho a poukázal jsem na to, že sám jednající člověk se může mýlit v interpretaci svých vlastních cílů a záměrů, takže druhý člověk může jeho jednání porozumět lépe a hlouběji než on sám. Na druhé straně může také vědomě klamat; obojí možnost je však nutno odlišit. Dr. Meggle v odpovědi poznamenal jen to, že tím se celá věc komplikuje, ale to že náleží k podstatě reflektovanosti. („Já věřím, že můj syn mi věří, když ho posílám na zahradu, aby zapískal, až uvidí návštěvu; můj syn mi věří, že ho posílám zapískat, protože mu věřím, že skutečně zapíská, až návštěva bude vidět; atd.“)

Měl jsem ovšem na mysli něco jiného než strukturovanost reflexe a proreflektovaného jednání. Šlo mi o to, že jak porozumění druhému, tak důvěra v jeho spolehlivost apod. se neobejdou bez toho, co chápeme a interpretujeme, čemu důvěřujeme, nač spoléháme, a to ovšem není ani výhradně, ani především ten druhý člověk. Není jím ten druhý prostě proto, že u něho to nezačíná, že právě i tento druhý člověk sleduje nějakou rozumnou, smysluplnou souvislost, kterou nerozvrhuje sám, nýbrž které se jakoby dává k dispozici. Jednání druhého člověka porozumím, jen když vím, jakými zásadami a principy se řídí, na čem je založena a v čem je zakotvena jeho perspektiva, jak je vůči tomu podstatnému, v čem kotví a na čem staví, jeho celý život zaměřen, jak je k tomu podstatnému vztažen - a zejména co je tím podstatným. A k tomu podstatnému se musím nějak postavit také já sám, a to moje vztažení k němu elementárně ovlivňuje míru a samu kvalitu mého porozumění nejen onomu podstatnému, nýbrž také celému jednání a chování druhého člověka.

A když jsem uváděl živočišnou říši, mířil jsem k témuž: smysluplnost je i tam, kde není chápána a interpretována, kde není vědomě volena. Porozumění není tedy jen záležitostí mezilidské komunikace, nýbrž záležitostí přístupu k tomu, co jakoukoli smysluplnost umožňuje a zakládá. Slepému nelze vykládat o barvách, tomu, kdo nemá myšlenkovou zkušenost setkání se smysluplností, se nepodaří porozumět smysluplnému jednání druhého člověka a bude je zařazovat pod nejnesmyslnější hesla.

(10. 12. 79)